

УДК 141.319.8:316

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v057.2025.4>

Є. О. Гончаренко

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-6073-4159>

аспірант кафедри філософії

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЖИТТЄВІСТЬ ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНОГО ВИМІРУ ТВОРЧОСТІ П. БУРДЬЄ

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства виникає багато питань відносно тих методологічних і теоретичних основ, яким можна було б «довіряти» і на які можна було б спиратися, описуючи його стан. Теорія П. Бурдьє ставить наголоси на символічні знаки, форми, які панують у соціальному середовищі і дотримується лінії соціально-критичного просвітництва. Він шукав нові перспективи соціологічного характеру для опису стану, відношень, ліній тощо сучасного для нього суспільства. Одним із головних завдань для нього було подолання об'єктивізму і суб'єктивізму у суспільствознавстві. У його біографії науковці бачать три етапи, коли розгорнулася його творчість і були сформовані (поетапно) основні ідеї та категорії, де головну роль виконували так звані символічні форми. Ці етапи прив'язані до XX століття, коли ще ціннісна палітра епохи модерн виконувала свою роль без значних пошкоджень.

Але за сучасних умов XXI ст. йде процес розбалансування цінностей модерну, що стає очевидним і іноді стримано небезпечним навіть для життя пересічного громадянина, бо створення сенсів, джерело оформлення смислів (у таких сферах, суспільство, мислення, маніпулювання мисленням тощо) йде у розріз із цінностями попереднього періоду існування соціуму.

Ціль. Показати на прикладах сьогодинського культурного середовища не тільки дійсну реалізацію ідей П. Бурдьє, але і актуальність його методологічних уподобань в умовах нового, інформаційно-символічного за своїм характером суспільства.

Новизною виступає теза про те, що метафізичні навантаження символів у сучасному суспільстві виконують функцію втрати другої сигнальної системи, посилюючи емоційну складову за рахунок відмови від панування раціонального у людині.

Методологія. Автор статті спирається на методологію П'єра Бурдьє, яка представлена цілісним аналізом суспільства, в якому поєднуються об'єктивістські та суб'єктивістські позиції завдяки таких його основних категорій, як «поле», «габітус», «капітал», а саме суспільство є полем символічного виробництва і ролі габітусу в ньому. На методологію Ю. Габермаса щодо ролі символів

у роботі публічної сфери. Також присутня феноменологія із наголосом на синтезі структуралізму та самої феноменології, що підводить до філософії повсякдення. Також активно застосовано ідею Ж. Бодріяра про роль симулякру у значенні та символізмі культури постмодерну, що приводить до методології конструювання реальності за рахунок відмови від змістовної глибини символу або знаку.

Аналіз літератури. Основні ідеї про роль знаків розгорнулася у структуралізмі, головний представник якого К. Леві-Строс прагне розкрити універсальні, несвідомі ментальні структури людського розуму, які лежать в основі всіх культурних явищ (міфів, родинних систем, ритуалів) через аналіз їхніх внутрішніх зв'язків та протиставлень. Доречною є методологія «критичної» теорії суспільства франкфуртської школи у продовженні якої вже у другій половині XX ст. виступає методологія та ідеї Ю. Габермаса про публічну сферу і про роль знаків, які мають у своїй основі «комунікативну раціональність». Концепція «рефеодалізації» Ю. Габермаса описує занепад сучасної публічної сфери (де громадяни раціонально дискутують), оскільки її захоплюють добуржуазні форми, де влада, мас-медіа та корпорації диктують думку, перетворюючи громадян на пасивних глядачів або споживачів, подібних до феодальних підданих, що призводить до кризи у формуванні раціональної громадської думки.

Методологія соціальної та культурної трансформації у теоретичних розробках західноєвропейської думки другої половини XX ст., одним із яскравих представників яких є Ж. Бодріяр, ставить наголоси на нове розуміння знаку. Ж. Бодріяр стверджує, що сучасне суспільство замістило реальність і сенс символами та знаками, і весь людський досвід – це симуляція реальності, що відповідає моделі суспільства постмодернізму. Тому в сучасному світі все більшого значення набувають симулякри: вони не ґрунтуються на реальності і не ховають її, вони приховують той факт, що ніщо з існуючої реальності більше не відповідає нашому поточному розумінню дійсності. За Ж. Бодріяром, симулякр має величезну силу, бо в ньому поєднуються символізм культури і медіа, на ґрунті чого і конструється реальність.

Оскільки сучасний стан суспільства все більше підпадає під вплив нових течій інформаційного, політичного характеру, оскільки соціальна інженерія і маніпулятивні структури використовують все більше нових технологій управління, залишається відкритим питанням використання методології, сформованої ідеями французького науковця П. Бурдьє. Чи може сучасна наука використовувати ті ідеї і головні категорії, які були запропоновані ще у XX ст., чи залишається їх науковий потенціал таким же актуальним і доречним щодо реалій сьогодення, як це було у попередньому столітті?

Нагадаємо основне завдання, яке ставив перед собою французький науковець: «Полемізуючи з франкфуртською школою, Бурдьє вважає себе представником більш досконалого різновиду соціально-критичного просвітництва. Емпіризм і метафізика мають не протиставлятися один одному, а бути взаємо доповненням у розв'язанні тих чи інших дослідницьких завдань» [2, с. 259].

Основна частина. У теоретичній еволюції Бурдьє можна простежити кілька етапів. Підставами їх виділення служить тематика емпіричних робіт і зміна понятійного апарату. Перший період, під якого посідає 1966 р. це період, під час якого Бурдьє запроваджує поняття «культурного капіталу». «Це знаменує перехід від його ранніх, скоріше етнологічного спрямування, робіт, займаючись якими, він висунув поняття «символічного капіталу», до більш вираженого соціологічного спрямування» (там-таки). Потім слідує етап, який припадає на 1966–1971 рр. У цей час Бурдьє розвиває поняття «поля». Починаючи з 1975 р. можна говорити про новий етап у діяльності французького соціолога: його роботи характеризуються теоретичною спрямованістю, а у фокусі його інтересу виявляється академічна діяльність. Нове розуміння соціології, на якому наполягав французький дослідник, торкалися культури, освіти, політики, не дарма його перші роботи були присвячені смислам, знакам [9; 11]. Творення символів і вибудовування життя на їх основі, вносити нове розуміння практики на основі широкого пласту вже існуючих символів – це і є свідченням антропологічної траєкторії його творчості.

Його основна мета – подолати об'єктивізм і суб'єктивізм як наслідки позитивістського, емпірично налаштованого суспільствознавства. Об'єктивізм, на його думку, знецінює соціальне життя, виключаючи з нього особисті смаки, цінності, що тягне за собою відмову від індивідуальних вподобань і стираючи символічні культурні та духовні цінності і смаки. Щодо суб'єктивізму, то він також викликав у Бурдьє невдоволення методологічного характеру, бо є свого роду вираз-

ником спонтанної соціології, тобто характеризується відсутністю теоретичного аналізу. На його думку, це пов'язано із ідейно-філософським упередженням, тому вважав, що у прикладі може стати соціологізований варіант екзистенціалізму Ж.-П. Сартра.

Аналізуючи речі, зв'язки і свою позицію із боку об'єкта, він дивився на себе і реальність рефлексивно. Він міркував про себе як суб'єкта об'єктивації у межах своєї області, говорив про представників інших дисциплін і про соціологію як науку, яка критикує себе та інші науки. Тобто соціологія – рефлексивна наука, а це означає її націленість на критику. Його антропологія виходить за рамки етнографії, фокусуючись на тому, як соціальні структури та символічні системи формують людське буття, сприйняття та дії, а також як люди прагнуть соціального визнання, намагаючись надати сенс своєму існуванню.

Є у нього і аналіз екзистенційних аспектів людського життя, наприклад, прагнення соціального визнання як спосіб подолання кінцівки і безглуздості буття. Він розглядав соціальні практики і ритуали як спосіб впоратися з усвідомленням власної смерті, що ріднить його погляди з іншими мислителями, такими як Б. Паскаль і М. Гайдеггер, з одного боку, і було викликом-відповіддю на філософію Ж.-П. Сартра, з іншого. Не можна не згадати і особливі відтінки його особистого життя, який демонструє екзистенційний вимір його проживання соціальних сходинок. Ось як він описував цей факт. «При читанні Флобера я виявив, що на мені також відчутно відбився ще один соціальний досвід, а саме – життя в інтернаті. Флобер пише, що «той, хто не побував в інтернаті до десяти років, нічого не знає про суспільство». Мій покійний друг Ервін Гофман у своїй праці «Притулок» писав про надзвичайно креативні стратегії виживання вихованців інтернатів попри жахливий тиск цих «тотальних інституцій». Іноді я дивуюсь, де ж це я здобув це вміння розуміти чи навіть передбачати досвід ситуацій, в яких я не був раніше – роботи на конвеєрі чи рутинної некваліфікованої офісної роботи. Думаю, що в молодості та впродовж моєї соціальної траєкторії, коли я (як і всі люди з вертикальною соціальною мобільністю) пройшов через дуже різні соціальні середовища, я зняв цілу низку уявних фотографій, що їх я зараз намагаюся опрацювати у своїй соціологічній діяльності» [3].

І все ж таки антропологічний вимір творчості французького вченого найбільш яскраво простежується у його так званому списку основних категорій. Вони сформувалися на ґрунті його особистої методології: соціальне пізнання обов'язково має практичний сенс, який є сполучною

ланкою між знанням і практичною дією. Тому для нього є природним діалектично поєднувати об'єктивний та суб'єктивний чинники у розробці свого теоретичного аналізу суспільства і для цього і було сформований список його найбільш активно використовуваних ним категорій.

«Габітус». Це система укорінених схем сприйняття, мислення та дії, які формуються під впливом соціального оточення та спрямовують поведінку людини, часто неусвідомлене. Габітус визначає, як людина ставиться до світу і які можливості вона бачить. Його автор працював над визначенням цього терміну усю свою творчість. Остаточне його розуміння стало основою його соціальної онтології. Габітус має цілий комплекс значень, де панують упорядкування, структурування, але домінують антропологічні у більшій частині, перш за все, психологічні складові. Тому габітус є результат діяльності суб'єкта, бо форма габітусу діє як структурована структура [25, р. 211].

«Соціальний простір та поля». Бурдьє розглядав суспільство як багатовимірний соціальний простір, де позиції визначаються різними видами капіталу (економічним, культурним, соціальним). Усередині цього простору є «поля» (наприклад, поле мистецтва, науки, політики) – арени боротьби за позиції та ресурси. У роботі «Соціологія політики» підкреслює, що соціальний простір і фізичний є свого роду єдністю, а кожна людина соціуму займає певні позиції та конститується навіть цим простором. Таким чином, соціальний простір виступає як поле сил, як ресурси кожного, хто репрезентує себе певними полями у поєднанні із габітусом. Саме такі висновки проводять його до категорії капітал.

«Капітал» (економічний, культурний, соціальний) – одна із відомих категорій. Оскільки економічний капітал має більш широке застосування, то Бурдьє основну увагу приділяє культурному та соціальному. Об'єктивізацією такого капіталу є освіта, мистецтво, культура, родинні традиції та зв'язки. Цей вид капіталу найпершим чином прив'язаний до економічного.

Треба також відзначити, що його антропологія перетинається із думками про економічну антропологію. Тобто його антропологічні категорії прямо пов'язані із економічною антропологією. У прикладі стануть такі категорії, як дар у якості зобов'язання дарувати, отримувати, відшкодовувати («Беремо в борг яйце, а віддаємо бика» [12, р. 25]). У нього капітал сприймається як обмін. На думку Бурдьє відбулась антропологічно-економічна революція у вигляді «колективного розлучення з економікою дару» [12]. Мова йде про зміни особистісного обміну на безособовий обмін, тобто заміна одного типу дару

на інший. Економіка – продукт колективної та індивідуальної історії. Тут Бурдьє наводить слова Ляйбніца: не можна знайти два тотожні аркуші, неможливо знайти і хоча б дві однакові особистісні траєкторії та два однакові шляхи розвитку двох незалежних товариств. Отже, він вивчає і показує зв'язок між антропологією та економічною (а також з іншими сферами суспільства), що дає можливість продемонструвати наступну тезу: ідея суб'єктивності є соціальним продуктом.

Поруч із категоріями «капіталу» Бурдьє обмірковує таку, як «смак». Він пропонує три градації смаку, які і відповідають розшаруванню суспільства на верстви, класи: легітимний смак, середній смак і низький, або масовий смак. Він характеризує її, спираючись на музичні, театральні приклади, на уподобання гардеробу, гастроному, відпочинку тощо. Кожний із смаків активно впливає на стилі життя, що також віддзеркалює стан суспільства, що перегукується із ідеями Ю. Габермаса про постмодерні варіанти його рефеодалізації [16; 17; 18].

Теоретичні складові творчості Бурдьє – це поєднання таких різних дисциплін як соціологія, історія, теорія науки та соціальна антропологія. Характеризуючи теоретичні підстави концепції Бурдьє, дослідники зазначають, що вони формувались за рахунок звернення до різних теоретичних традицій та використання вельми різноманітного емпіричного матеріалу. Значне місце у роботах Бурдьє займає тема еліти, причому еліти культурної, інтелектуальної, що передбачає політичні та соціальні характеристики, але простежується антропологічна складова, особливо це стає зрозумілим, коли стикаємося із сучасним світом культури, де смак виступає як інструмент для будівництва соціальних прошарків, для розуміння масової культури, для розуміння цінності категорій капіталу.

У прикладі може стати сучасний суто американський стиль мистецтва R&B. Сучасний R&B – це популярний музичний жанр, що виник у афро-американських музикантів у 1970-х роках, який поєднує ритм-енд-блюз з елементами поп-музики, соулу, фанку, хіп-хопу та електронної музики. Поєднання поп-музики та електронних текстур і стилів продакшену, яке стало популярним з 2010-х років, породило стиль, який називається електро-R&B [15]. Типовими є електронні впливи та використання хіп-хопу або танцювальних ритмів, хоча грубість і зухвалість, властиві хіп-хопу, можуть бути зменшені та згладжені. Сучасні вокалісти R&B часто використовують мелізму, а з середини 1980-х років ритми R&B поєднуються з елементами хіп-хоп культури та музики, поп-культури та поп-музики. Найбільш відомі виконавці цього

стилю Whitney Houston, Janet Jackson, Usher, Beyoncé та інші.

У 2004 році всі 12 пісень, що очолили Billboard Hot 100, були написані афро-американськими виконавцями та становили 80% хітів номер один у жанрі R&B того року [22]. Поряд із серією синглів Ашера, радіо-чарти Top 40 і чарти R&B очолили пісні Outkast «Hey Ya!», Snoop Dogg «Drop It Like It's Hot», Terror Squad «Lean Back» та Ciara «Goodies» [22]. Кріс Моланфі з «The Village Voice» пізніше зазначив, що «на початку 2000-х міська музика «була» поп-музикою» [22]. У 2020-х роках R&B продовжував диверсифікуватися та змішуватися з іншими жанрами, зокрема з альтернативним R&B, піджанром, що характеризується експериментальним продакшеном, інтроспективними текстами та відходом від традиційних структур R&B. Стрімінгові платформи та соціальні мережі, зокрема TikTok та Spotify, розширили охоплення музики R&B. Вірусні моменти «катапультували» такі пісні, як «Snooze» SZA та «Best Part (feat. H.E.R.)» Daniel Caesar, до світових хітів [25].

В останні роки репрезентує стиль R&B Бейонс Жизель, відома також як Queen Bey, американська продюсерка, режисерка, композиторка, сценаристка, акторка, танцюристка і хореографка, модель, дизайнерка моди, підприємниця і найуспішніша темношкіра співачка в історії, що постійно гастролює [4; 5; 6]. Бейонс позиціонує себе як «Королева Бджіл». Сам термін «Queen Bey» (вимовляється як *Квін Бі*) походить від гри слів: Beyoncé → Bey → асоціюється зі словом bee (бджола). Усі прихильники, а це основна маса міської (урбанізованої) частини суспільства «моляться» новому ідолу, новій прислужниці храму Артеміди Ефеській. Перед нами в усій своїй формі «працює» симулякр, за рахунок активного впровадження якого здійснюється відрив від метафізичного (невидимого) світу. Бджоли були важливим символом міста, яке зустрічається на монетах Ефесу [8]. В Іліаді (XXI. С. 470) вона називається «Артеміда, звірів пані» [1]. Цей епітет і ідея, що стоїть за ним були приписані ефеській Артеміді в період еллінізму. Ефеська богиня покрита і оточена тваринами і, як вважалося, має владу над ними [1]. Жриці Артеміди в Ефесі називалися «мелісами», що насправді є грецьким словом для «бджоли». У деяких міфах вважалося, що бджоли пов'язані з хтонічними або земними божествами, що пов'язує їх з участю Артеміди як богині природи та дикої природи. Бджоли також розглядалися як посланці богів та символи безсмертя та воскресіння, що добре поєднується з асоціацією Артеміди з життям та природою [23].

У цьому образі («Королева Бджіл») відбувається розрив форми та змісту – це і є реаль-

ність, а до цього ще примішується і стирання кордонів між світом дохристиянським (поганство) і християнським, між світом тварин і людей. На цьому симулякрі і формується стиль життя (не важливо – молоді, чи дорослих): звернення до звірячого світу, до інстинктів цього середовища, до припущення зрівняння людини і тварини тощо, що стає у прикладі і зводить формування стилю життя за рахунок «звірячого інстинкту». До речі так і кортить згадати відомий голлівудський фільм «Тваринні інстинкти 3» («Animal Instincts 3», 1996 р.) режисера Грегорі Дарка (Gregory Dark) і також «Основний інстинкт» (Basic Instinct, 1992 р.) із Шерон Стоун, режисера Пола Верговен (Paul Verhoeven).

Отже, «смак», «стиль» життя залишаються одними із суттєвих категорій для опису сучасного світу, а творчість французького митця залишається актуальною і притягує до себе дослідників культури, філософської антропології, загальної антропології, соціальної та економічної антропології.

Висновки. У статті автор аналізує творчі ідеї, методологію П'єра Бурдьє, яка представлена цілісним аналізом суспільства і в якому поєднуються об'єктивістські та суб'єктивістські позиції завдяки таких його основних категорій, як «поле», «габітус», «капітал», «смак». Оскільки сучасний стан суспільства все більше підпадає під вплив нових течій інформаційного, політичного характеру, оскільки соціальна інженерія і маніпулятивні структури використовують все більше нових технологій управління, ставиться питання використання методології, сформованої ідеями французького науковця П. Бурдьє. Тому проаналізовано підґрунтя появи його методології, необхідність при аналізі сучасного стану суспільства відмови від чистого позитивізму, бо саме суспільство є полем символічного виробництва і ролі габітусу в ньому. У статті ставиться питання, чи може сучасна наука використовувати ті ідеї і головні категорії, які були запропоновані ще у XX столітті, чи залишається їхній науковий потенціал таким самим актуальним і доречним щодо реалій сьогодення, як це було в попередньому столітті?

Автор статті показав, що французькому науковцю притаманна не просто траєкторія руху до практичної соціології, мова йде про філософію соціології, в якій одне із головних місць належить антропології та антропологічному виміру життєдіяльності людини. Говорячи про комплексність робіт Бурдьє, що містять «різкі переходи від компактних теоретичних та абстрактних роздумів до багатства емпіричних подробиць», емпірична фундованість таких центральних для Бур-

дє категорій, як різні види «капіталу», «смак», «соціальні поля», «стиль» життя, а також «габітус» все ще мають свою актуальність, потужну наукову актуальність і демонструють саме антропологічний їх вимір.

У статті стверджується, що за сучасних умов йде процес розбалансування цінностей модерну, що стає очевидним і іноді стримано небезпечним навіть для життя пересічного громадянина, бо створення сенсів, джерело оформлення смислів (суспільство, мислення, маніпулювання мисленням тощо) йде у розріз із цінностями людини і соціуму. На прикладах сьогодишнього культурного середовища показано не тільки дійсну реалізацію ідей П. Бурдьє, але і актуальність його методологічних уподобань в умовах нового, інформаційно-символічного, мас-медійного за своїм характером суспільства. Культурне життя активної масової культури, яка вже не існує поза медійного середовища, сприяє негативному метафізичному навантаженню символів, які виконують одну із головних функцій життя людини і діють у напрямку та втрати другої сигнальної системи, посилюючи емоційну складову за рахунок відмови від панування раціонального у людині.

Література

1. Гомер. *Іліада*. Київ : Вид-во «Атена», 2025. 600 с.
2. Култаєва М. Д., Навроцький О. І., Шеремет І. І. *Європейська теоретична соціологія XX–XXI століття : навчальний посібник*. 2-ге вид., випр. та доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 372 с.
3. Бурдьє П., Хааке Г. *Розмова П'єра Бурдьє з Гансом Хааке про мистецтво і політику*. URL: <https://commons.com.ua/ru/rozmova-pyera-burdye-z-gansom-haake-pro/> (дата звернення: 10.11.2025).
4. Beyoncé & Blue Ivy Carter. *Perform Sweet Honey Buckin Live. Final Night London Cowboy Carter Show*. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AxOsLJvZITk> (Accessed: 10.11.2025).
5. Beyoncé. *Live Cowboy ★ Carter tour | 4K | Night 3 in London, England | 10.6.25*. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=E59cf0a7DXU> (Accessed: 10.11.2025).
6. Beyoncé. *YA YA (Live from Cowboy Carter Tour 2025, London, United Kingdom)*. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R7k_MguQ3H0 (Accessed: 10.11.2025).
7. Bourdieu P. *Cultural Reproduction and Social Reproduction. Knowledge, Education, and Cultural Change* / ed. by R. Brown. London : Tavistock Publications, 1973. P. 71–112.
8. Bourdieu P. *Homo Academicus*. Cambridge (MA) ; Oxford (UK) : Polity Press, 1988–1996. 344 p.
9. Bourdieu P. *Language and Symbolic Power* / ed. and introd. by J. B. Thompson ; trans. by G. Raymond, M. Adamson. Cambridge : Polity Press, 1991. 302 p.
10. Bourdieu P. *On the State : Lectures at the Collège de France, 1989–1992*. Cambridge : Polity Press, 2014. 656 p.
11. Bourdieu P. *The Logic of Practice* / trans. by R. Nice. Cambridge : Polity Press, 1990. 333 p.
12. Bourdieu P. *The Social Structures of the Economy*. Cambridge : Polity Press, 2005. 260 p.
13. Bourdieu P. *The State Nobility : Elite Schools in the Field of Power* / trans. by L. C. Clough. Cambridge : Polity Press, 1996. 376 p.
14. Bourdieu P., Passeron J.-C. *Reproduction in Education, Society and Culture*. London ; Newbury Park (CA) ; New Delhi : Sage, 1977–1994. 253 p.
15. Contemporary R&B. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Contemporary_R%26B (Accessed: 10.11.2025).
16. Habermas J. *Between Naturalism and Religion : Philosophical Essays*. Cambridge : Polity Press, 2008. 344 p.
17. Habermas J. *The Public Sphere // Rethinking Popular Culture* / ed. by C. Mukerji, M. Schudson. Berkeley : University of California Press, 1991. P. 398–404.
18. Habermas J. *The Structural Transformation of the Public Sphere : An Inquiry into a Category of Bourgeois Society* / trans. by T. Burger. Cambridge, MA : MIT Press, 1989. 301 p.
19. Habermas J. *The Theory of Communicative Action*. Vol. 1: *Reason and the Rationalization of Society* / trans. by T. McCarthy. Boston : Beacon Press, 1984. 465 p.
20. Habermas J. *The Theory of Communicative Action*. Vol. 2: *Lifeworld and System* / trans. by T. McCarthy. Boston : Beacon Press, 1987. 457 p.
21. Layder D. *Understanding Social Theory*. London ; Thousand Oaks ; New Delhi : Sage, 1994. 230 p.
22. Molanphy C. *100 & Single: The R&B/Hip-Hop Factor in the Music Business's Endless Slump*. URL: <https://chris.molanphy.com/100-single-the-rb-hip-hop-factor-in-the-music-businesss-endless-slump/> (Accessed: 10.11.2025).
23. Mulryan M. *The Archaeology of Late Antique "Paganism"*. *Late Antique Archaeology*. Vol. 7. Leiden ; Boston : Brill, 2011. <https://doi.org/10.1163/EJ.9789004192379.I-643> (Accessed: 10.11.2025).
24. Seidman S. *Contested Knowledge: Social Theory in the Postmodern Era*. Cambridge (MA) ; Oxford (UK) : Basil Blackwell, 1994. 361 p.
25. Spotify Classics. *The 100 Greatest R&B Songs of the Streaming Era*. URL: <https://newsroom.spotify.com/2024-04-09/greatest-rnb-songs-classics-streaming-era/> (Accessed: 10.11.2025).
26. Treibel A. *Introduction to Sociological Theory*. London : Routledge, 2010.
27. Waldenfels B. *The Question of the Other* / trans. by R. V. Smith. Albany : State University of New York Press, 2007. 296 p.
28. Young M. *The Curriculum of the Future: From the "New Sociology of Education" to a Critical Theory of Learning*. London ; Philadelphia : Falmer Press, 1998. 204 p.

Анотація

Гончаренко Є. О. Життєвість філософсько-антропологічного виміру творчості П. Бурдьє. – Стаття.

У статті здійснено комплексний аналіз теоретичної еволюції творчості П'єра Бурдьє з акцентом на філософсько-антропологічний вимір його соціологіч-

ної концепції. Метою дослідження є виявлення внутрішньої логіки формування ключових понять теорії Бурдьє та з'ясування їхнього антропологічного змісту в контексті аналізу сучасного суспільства. Показано, що розвиток наукових ідей французького мислителя відбувався поетапно й був зумовлений як тематикою емпіричних досліджень, так і поступовою трансформацією понятійного апарату – від ранніх етнологічних студій до розгорнутої теоретичної соціології. Особливу увагу приділено обґрунтуванню прагнення Бурдьє подолати методологічну опозицію об'єктивізму та суб'єктивізму, характерну для позитивістського суспільствознавства. Аргументовано, що його концепція рефлексивної соціології дозволяє поєднати аналіз соціальних структур із дослідженням індивідуального досвіду, практик і смислів, у яких виявляється людське буття. Антропологічний вимір творчості Бурдьє розкривається через аналіз екзистенційних аспектів соціального життя, зокрема прагнення соціального визнання, символічного капіталу та смислотворення як відповідей на досвід кінцівки й соціальної невизначеності. Центральне місце в дослідженні посідає інтерпретація ключових категорій теорії Бурдьє – «габітус», «соціальний простір», «поле», «капітал» і «смак» – як аналітичних інструментів, що дозволяють виявити механізми формування соціальних відмінностей, стилів життя та ієрархій у сучасному суспільстві. Показано, що габітус постає не лише як соціальна, а й як антропологічна структура, яка поєднує психологічні, культурні та тілесні виміри людської практики. Обґрунтовано зв'язок антропології Бурдьє з економічною антропологією, зокрема через аналіз обміну, дару та трансформації соціально-економічних відносин. Особливу увагу приділено аналізу категорії «смаку» як інструменту соціального розшарування та конструювання культурних ідентичностей. На прикладах сучасної масової та популярної культури продемонстровано, що символічні форми й культурні індустрії відіграють провідну роль у відтворенні соціальних відмінностей і формуванні стилів життя. Зроблено висновок, що філософсько-антропологічний потенціал теорії П'єра Бурдьє зберігає свою актуальність і евристичну значущість для аналізу соціокультурних процесів у сучасному суспільстві.

Ключові слова: методологія П. Бурдьє, філософська антропологія, символ, габітус, соціальне поле, капітал, смак, симулякр, сучасна культура, мас-медіа, еліта, сучасне суспільство.

Summary

Goncharenko Ye. O. The vitality of the philosophical and anthropological dimension of P. Bourdieu's work. – Article.

The article provides a comprehensive analysis of the theoretical evolution of Pierre Bourdieu's work,

with a particular emphasis on the philosophical and anthropological dimension of his sociological concept. The aim of the study is to reveal the internal logic underlying the formation of the key concepts of Bourdieu's theory and to clarify their anthropological content in the context of analyzing contemporary society. It is demonstrated that the development of the French thinker's scientific ideas occurred in distinct stages and was determined both by the thematic focus of his empirical research and by the gradual transformation of his conceptual apparatus – from early ethnological studies to a fully developed theoretical sociology. Special attention is devoted to substantiating Bourdieu's effort to overcome the methodological opposition between objectivism and subjectivism characteristic of positivist social science. It is argued that his concept of reflexive sociology makes it possible to combine the analysis of social structures with the study of individual experience, practices, and meanings through which human existence is manifested. The anthropological dimension of Bourdieu's work is revealed through an analysis of existential aspects of social life, in particular the pursuit of social recognition, symbolic capital, and meaning-making as responses to the experience of finitude and social uncertainty. A central place in the study is occupied by the interpretation of the key categories of Bourdieu's theory – *habitus*, *social space*, *field*, *capital*, and *taste* – as analytical tools that allow for identifying the mechanisms underlying the formation of social distinctions, lifestyles, and hierarchies in contemporary society. It is shown that *habitus* functions not only as a social but also as an anthropological structure that integrates psychological, cultural, and bodily dimensions of human practice. The connection between Bourdieu's anthropology and economic anthropology is substantiated, particularly through the analysis of exchange, the gift, and the transformation of socio-economic relations.

Special attention is also given to the analysis of the category of *taste* as an instrument of social stratification and the construction of cultural identities. Using examples from contemporary mass and popular culture, the article demonstrates that symbolic forms and cultural industries play a leading role in the reproduction of social distinctions and the formation of lifestyles. It is concluded that the philosophical-anthropological potential of Pierre Bourdieu's theory retains its relevance and heuristic significance for the analysis of sociocultural processes in contemporary society.

Key words: methodology of P. Bourdieu, philosophical anthropology, symbol, *habitus*, social field, capital, taste, simulacrum, contemporary culture, mass media, elite, modern society.

Дата надходження статті: 23.10.2025

Дата прийняття статті: 05.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025